

Inventering av hasselsnok vid Backa säteri, Nödinge

Ale kommun 2022

Örnberg Kyrkander
Biologi & Miljö AB

Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB

www.ornborgkyrkander.se

Rapport:2022:460

2022-10-07

Framsida: Ung hasselsnok fotad i annan kommun än Ale.

Ansvarig handläggare: Jonas Örnborg

Övriga medverkande: Britta Lidberg, Tove Lawenius och Albin Kozma

Foto: (upphovsrätt Örnborg Kyrkander)

Internt projektnamn: 460 – Hasselsnok Backa Säteri 2021-2022 Ale kommun

Granskad av: Fredrik Wassermeyer

Uppdragsgivare: Ale kommun

Uppdragsgivarens ombud: Pauline Sandberg

Rapporten refereras: Örnborg, J., Lidberg, B., Lawenius, T., Kozma, A. 2022. Inventering av hasselsnok vid Backa säteri, Nödinge (460). Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB.

Sammanfattning

Ale kommun arbetar med en detaljplan på fastigheten Backa 1:13 söder om Nödinge tätort. Tidigare inventeringar har noterat förekomst av biotoper tänkbara för bl.a. hasselsnok. Hasselsnok är rödlistad (VU) och fridlyst enligt 4, 5 § artskyddsförordningen i hela landet, vilket innebär att man inte avsiktligt får störa, fånga eller döda arten, eller avsiktligt förstöra eller skada bo- fortplantnings- och viloplats samt skada eller samla in ägg. Därför har Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö fått i uppdrag att utföra en kräldjursinventering med fokus på hasselsnok inom planområdet.

Inventering utfördes genom att 20 anlockningsplattor av tjockare takpapp (2-3 mm tjock) i storleken 80x80 cm lades ut på strategiskt valda platser inom planområdet där hasselsnok kan tänkas förekomma. Plattor lades ut under juli 2021 och samlades in under oktober 2022. Sammanlagt har området under denna period besökts vid sex olika tillfällen för att lyfta på plattor och se eventuell förekomst av kräldjur samt genom visuell inventering av området i övrigt.

Inventeringen har inte kunnat påvisa förekomst av hasselsnok inom planområdet. Observationer av snok och kopparödla har dock gjorts. Fyndbilden av dessa är som man kan förvänta utifrån deras ekologiska krav. Flest individer påträffades i syd- till västligt vända skogsbryn med tillgång till vildvuxen vegetation, stenblock och stenmurar. För vanlig snok är sannolikt närheten till vattenmiljöer i form av de konstgjorda dammarna i golfbanan viktig. Både vanlig snok och kopparödla är fridlysta enligt 6 § artskyddsförordningen vilket medför att det är förbjudet att döda, skada eller samla in exemplar liksom ta bort eller skada ägg.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Om hasselsnok.....	5
Morfologi.....	5
Ekologi	5
Utbredning.....	6
Hot.....	6
Skydd.....	6
Metod	7
Resultat	8
Slutsats	10
Referenser	12

Inledning

Ale kommun arbetar med en detaljplan för ett område omfattande bl.a. fastigheten Backa 1:13 söder om Nödinge tätort. Som en del av detaljplanarbetet har Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB gjort en naturvärdesinventering i området (Örnborg Kyrkander 2021). Under inventeringen noterades biotoper som bedömdes som attraktiva för kräldjur och i en tidigare kartering och inventering av hasselsnokshabitat som gjorts i kommunen (Bohman m.fl. 2019) pekades stora delar av planområdet ut som en yta med lämpliga habitat för hasselsnok. I och med detta har Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö fått i uppdrag att utföra en kompletterande kräldjursinventering med fokus på hasselsnok inom detaljplanområdet.

Om hasselsnok

MORFOLOGI

Hasselsnok (*Coronella austriaca*) är, tillsammans med vanlig snok (*Natrix natrix*) och huggorm (*Vipera berus*) en av Sveriges tre ormarter.

Hasselsnok är en relativt liten snok och har släta fjäll med grå- eller brunaktiga toner. Ytterligare karaktärsdrag för arten är dess slanka kroppsform och dess två längsgående mörka fläckrader eller band som går längs ryggen på

Figur 1. En ung hasselsnok (*Coronella austriaca*) fotad i Göteborgs kommun 2021 i samband med en liknande inventering.

ormen. Liksom vanlig snok har hasselsnok en rund pupill, men har en brunare iris. Dess huvud är relativt liten och svagt avsatt från kroppen. Total kroppslängd kan nå upp till 80 cm, men är oftast mycket kortare (SLU Artdatabanken 2022).

EKOLOGI

Hasselsnok har en bred biotoppreferens, men påträffas nästan enbart i områden med mycket block eller sten då den är relativt värmekrävande. Miljöer med tät markvegetation så som lövskogsbryn, ljunghedar och hagmarker utgör en stor del av dess miljö samt solexponerade områden på glesa tallskogar med hällar. Näbbmöss, smågnagare och reptiler utgör den viktigaste födan, som oftast påträffas i skrymslen och gångar under marken.

Arten övervintrar från och med oktober till mars-april och dess parningssäsong pågår under maj. Äggen kläcks senare under augusti och september.

Hasselsnok är en långsam art och förlitar sig mer på kamouflage för att undvika predation. Kråkfåglar, vråkar och mårddjur hör till artens naturliga predatorer, men även tamkatter och människor står för en del av dödligheten. Arten påträffas därför sällan exponerade utan hittas mestadels i soliga områden i delvis dold markvegetation. Hasselsnok gillar även att sola i bergsprickor eller vid blockkanter och kan också ligga under uppvärmda stenar och block om dessa är tillräckligt uppvärmda (SLU Artdatabanken 2022).

UTBREDNING

I Sverige är hasselsnokens utbredning begränsad längs kusterna i landets södra del. Bedömd förekomst av arten omfattar samtliga län söder om Dalarna och Gästrikland, men saknas i stora delar av Skånes, Hallands och Götalands inland. Det finns däremot starka populationer på Öland och Gotland samt längs Sveriges östkust från Skåne till Mälardalen och Sveriges västkust från norra Halland till Oslofjorden (SLU Artdatabanken 2022).

HOT

I samband med att landskap växer igen eller förtätas har många populationer av hasselsnok i Sverige försvunnit. Biotopförändringar i samband med förändrad markanvändning utgör sålunda ett stort hot mot arten, främst när dessa gäller igenväxning och igenplantering av öppna blockmarker, hedbiotoper och småbrutna skogslandskap. Även allmän förstörelse av viktiga biotoper, så som övervintringsplatser utgör ett stort hot mot arten. Hasselsnokens långsamma natur gör att den oftare faller offer för biltrafik och påverkas hårt av predation, bl.a. av mink och tamkatter. Inte sällan slås individer även ihjäl av människor då arten ofta förväxlas med huggorm (SLU Artdatabanken 2022).

SKYDD

Hasselsnok är rödlistad (VU) och fridlyst enligt 4, 5 § artskyddsförordningen (SFS. 2007:845) i hela landet. Artskyddsförordningen innebär att man inte avsiktligt får störa, fänga eller döda arten, eller avsiktligt förstöra eller skada bo- fortplantnings- och viloplatsen samt skada eller samla in ägg. Arten är också skyddad enligt 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att import, export och förvaring av levande vilda exemplar av arten är förbjuden liksom försäljning av både levande och döda djur. Hasselsnok ingår även i EU:s art- och habitatdirektiv (Bilaga 4) samt Bernkonventionen (Bilaga 2), vilket innebär att bevarandeområden ska bildas för att skydda arten samt att dess fortplantningsområden och viloområden är skyddade enligt lag. Alla länder inom EU är således förbundna att bevara inte bara arten utan också dess livsmiljöer (SLU Artdatabanken 2022).

Metod

Inventering av hasselsnok utfördes genom att anlockningsplattor av tjockare takpapp (2-3 mm tjock) i storleken 80x80 cm läggs ut på strategiskt valda platser där hasselsnok kan tänkas förekomma, framförallt vid kantzoner mellan skog/tät markvegetation och öppen mark. Plattorna fungerar som värmemagasin och attraherar de flesta reptiler, inklusive hasselsnok. 20 plattor lades ut den 14 juli 2021 jämnt utspritt i detaljplanområdet enligt figur 2. Området besöktes sedan vid 6 tillfällen: 2 besök under 2021 och 4 besök under 2022 där plattorna lyftes för eftersök av kräldjur som lockas dit av värmen (tabell 1). Plattorna samlades sedan in under det sista besöket den 6 oktober 2022. Vid besöken gjordes även allmänt eftersök av hasselsnok i övriga lämpliga miljöer, så som mark med tät markvegetation eller blockrik eller sandig mark i solexponerade lägen såsom bryn, ljungmarker och hållmarker med gles tallskog.

Metoden med anlockningsplattor vid inventering av hasselsnok är allmänt vedertagen och finns beskrivet i Naturvårdsverkets manual för uppföljning av skyddade områden (Hallengren 2010). Metoden har även använts av författarna i tidigare genomförda inventeringar där förekomst av hasselsnok har kunnat påvisas (Pro Natura 2020).

Figur 2. Plattornas positioner inom inventeringsområdet.

Resultat

Vid inventering av lämpliga miljöer inom planområdet påträffades ingen hasselsnok. Däremot noterades vid ett par tillfällen vanlig snok samt kopparödla längs med skogsbryn och runt de konstgjorda dammarna. Inte heller observerades några hasselsnokar under anlockningsplattorna vid någon av de besök som gjordes till området. Redovisning av samtliga fynd visas i tabell 2. Plattor med fynd av reptiler, oavsett art redovisas i figur 3.

Tabell 1. En lista som visar alla besök till detaljplanområdet under 2021 och 2022 för eftersök av hasselsnok.

Datum	Tidpunkt	Väder	Observatör	Kommentar
2021-07-14	10:00 – 15:00	Temp och väderlek	Jonas Örnborg	Utläggning av anlockningsplattor, eftersök av kräddjur i terrängen
2021-09-01	10:30-15:30	18 C°, klart till halvklart väder	Jonas Örnborg	Kontroll av anlockningsplattor, eftersök av kräddjur i terrängen
2022-05-06	10:50 – 14:00	12 C°. Molnigt, men sol fram tills kl 11:00	Albin Kozma	Kontroll av anlockningsplattor, eftersök av kräddjur i terrängen
2022-06-16	11:00 – 14:30	20-23 C° Halvklart, soligt.	Albin Kozma	Kontroll av anlockningsplattor, eftersök av kräddjur i terrängen
2022-08-23	10:00 – 15:00	22 C° soligt.	Jonas Örnborg	Kontroll av anlockningsplattor, eftersök av kräddjur i terrängen
2022-10-06	10:00 – 12:00	16 C° Mulet till halvklart	Jonas Örnborg	Insamling av anlockningsplattor, eftersök av kräddjur i terrängen

*Hasselsnoksinventering i Backa, Ale kommun
Örnborg Kyrkander Biologi & Miljö AB*

Tabell 2. En lista som visar resultatet hos alla plattor vid respektive besök. Fetstilade nummer anger plattor där kräldjur påträffats vid minst ett tillfälle.

Platta	2021-09-01	2022-05-06	2022-06-16	2022-08-23	2022-10-06
1	Inga kräldjur	Kopparödla 4 st	Kopparödla, 1 st	Inga kräldjur	Inga kräldjur
2	Kopparödla, 1 st	Inga kräldjur	Kopparödla 1 st	Kopparödla 1 st Vanlig snok (i anslutning till platta) 1 st	Inga kräldjur
3	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Kopparödla 1 st	Vanlig snok 1 st	Inga kräldjur
4	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
5	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
6	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
7	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
8	Inga kräldjur	Kopparödla, 1 st	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
9	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
10	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
11	Inga kräldjur	Kopparödla, 2 st	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
12	Inga kräldjur	Kopparödla, 1 st	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
13	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
14	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Kopparödla 1 st	Inga kräldjur
15	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
16	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
17	Inga kräldjur	Kopparödla, 1 st	Kopparödla 2 st	Kopparödla 3 st	Ömsat skinn från snok/huggorm
18	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur	Inga kräldjur
19	Inga kräldjur	Kopparödla, 1 st	Kopparödla 1 st	Kopparödla 3 st	Inga kräldjur
20	Inga kräldjur	Kopparödla, 1 st	Kopparödla 4 st	Kopparödla 2 st	Inga kräldjur

Figur 3. Anlockningsplattor i projektområdet med fynd av kräldjur vid minst ett tillfälle (blå) samt utan fynd (röd).

Slutsats och diskussion

Inventeringen resulterade i inga fynd av hasselsnok, vare sig i samband med visuell inventering eller i samband med inventering av anlockningsplattor. Inga tidigare kända fynd (SLU Artdatabanken 2022) finns i eller i nära anslutning till projektområdet. Antalet inrapporterade fynd av hasselsnok inom Ale kommun är begränsat till 14 stycken varav merparten är gjorda i anslutning till en kraftledningsgata i Bohus. Närmsta tidigare fynd av hasselsnok utgörs av en individ observerad 2007 1,8 km SSV om projektområdet i anslutning till bergtälten vid Stora Viken (SLU Artdatabanken 2022).

Tänkbara potentiella miljöer för kräldjur inom planområdet utgörs framför allt av de skogsbeklädda kullarna centralt och i den östra delen av projektområdet samt miljöerna kring de konstgjorda dammarna på golfbanan. Även det större skogspartiet i väster strax utanför bedöms utgöra lämpliga miljöer för kräldjur. Golfbanan i sig med sin kortklippta grässvål utgör ingen miljö av större betydelse utan utgör i bästa fall en miljö där kräldjuren förflyttar sig emellan mer lämpliga miljöer. Detta avspeglas till viss del i hur fynden av kräldjur gjorts under anlockningsplattorna. Fynd av kräldjur under anlockningsplattor har framför allt gjorts under sådana som ligger i skogsbryn med mer vildvuxen och ostrukturerad naturmark innehållande både gräs, örter, buskar, träd, stenar och block.

De mest ”populära” anlockningsplattorna (observation av kräldjur mer än en gång under inventeringen) utgjordes av de som hade placerats i ett västligt till sydligt läge och i anslutning till berg/stenmur och skogsbryn (1-3 samt 17,19 och 20). Anlockningsplattorna 4-7 som var utplacerade centralt på golfbanan men ändå i miljöer tänkbara för kräldjur innehållande en mer vildvuxen grässvål, sand, grus samt berghällar lockade inga kräldjur under 2021 och 2022.

Sammanfattningsvis, genomförd inventering tillsammans med övriga fältbesök i samband med NVI, groddjursinventeringar, fågelinventeringar mm. under 2021 och 2022 har inte kunnat påvisa förekomst av hasselsnok inom eller i nära anslutning till projektområdet. Bedömningen är sålunda att arten inte förekommer här. Av övriga kräldjur har observerats vanlig snok samt kopparödla, den sistnämnda i tämligen goda numerärer. Både vanlig snok och kopparödla är fridlysta enligt 6 § artskyddsförordningen vilket medför att det är förbjudet att döda, skada eller samla in exemplar liksom ta bort eller skada ägg.

Referenser

- Bohman, Petter, Lilian Karlsson, Johan Ahlén, och Jonas Lemel. 2019. "Kartering och inventering av hasselnökshabitat i Ale kommun". Naturcentrum AB och Ale kommun.
- Hallengren, Anders. 2010. "Manual för uppföljning i skyddade områden - Skyddsvärda däggdjur samt grod- och kräldjur". UF_15. Naturvårdsverket.
- Pro Natura. 2020. "Naturvärdesinventering av ett område vid Vågnedalsvägen, stadsdelen Askim, Göteborgs stad".
- SLU Artdatabanken. 2022. "Artfakta". 2022. www.artfakta.artdatabanken.se.
- Örnborg Kyrkander. 2021. "Naturvärdesinventering Backa, Ale kommun". 2021:386. Ale kommun.